

Олександр Олександрович Южно,

доктор юридичних наук, професор,

Харківський національний університет внутрішніх справ,

кафедра кримінального процесу та

організації досудового слідства (завідувач);

 <https://orcid.org/0000-0002-4771-0531>,

e-mail: u-kafedra@ukr.net

**КРИМІНАЛІСТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ
ОРГАНІВ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ І ДІЗНАННЯ
У ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ**

Розглянуто проблемні питання криміналістичного забезпечення діяльності органів досудового розслідування і дізнання у протидії кримінальним правопорушенням. Проаналізовано національне кримінально-процесуальне законодавство, відомчу нормативно-правову базу, генезис наукових позицій щодо теоретичних і прикладних питань криміналістичного забезпечення у вказаному напрямі, а також щодо поняття та сутності криміналістики як науки. Досліджено питання сучасного стану її розвитку, наявні проблеми та визначено шляхи удосконалення. За результатами дослідження надано конкретні пропозиції і рекомендації щодо вивченого напрямку діяльності.

Ключові слова: криміналістика, генезис, наукова позиція, удосконалення, слідчий, дізнавач, прокурор, забезпечення, протидія злочинності, наука, форми, методи, методика, науково-технічні засоби.

Оригінальна стаття

Постановка проблеми

Сьогодні протидія злочинності виступає одним із головних чинників забезпечення стабільного політичного, економічного та соціального розвитку України, що знаходить своє закріплення в окремих галузях права, у законодавчій та правозастосовній практиці. Криміналістика завжди забезпечувала значну кількість функцій у діяльності органів досудового розслідування та дізнання, зокрема в питаннях протидії злочинності. Згідно з генезисом зародження криміналістики було пов'язано з потребами країни та науки в розробленні нових форм, методів та засобів викриття, розкриття і розслідування злочинів. Водночас сучасний стан розвитку суспільства, реформування законодавства, правоохоронних, зокрема слідчих органів і дізнання, експертних установ та судових інстанцій, значні зміни в криміногенній обстановці країни, поява нових видів злочинів і механізмів їх учинення із застосуванням сучасних досягнень науки і техніки, зокрема

комп'ютерних і телекомунікаційних технологій, та наявність проблем у правозастосуванні потребують подальшої, але досить кардинальної зміни та розвитку криміналістики і наукової її парадигми з використанням при цьому інновацій та доцільністю визначення шляхів їх удосконалення. У зв'язку з указаним теоретичні та прикладні проблемні питання криміналістики необхідно ретельно дослідити. При цьому слід звернути увагу на наявність таких проблемних питань, як удосконалення криміналістичної характеристики окремих видів злочинів, криміналістичної методики, що поєднає криміналістичну техніку й тактику, питань подальшого розповсюдження і застосування у правозастосовній та експертній діяльності перспективних для досудового розслідування молекулярно-генетичних експертиз, зокрема методів ДНК-аналізу тощо.

Стан дослідження проблеми

Проблемні питання криміналістики, зокрема порушеної теми, досліджували такі вчені, як В. П. Бахін, В. Д. Берназ, Р. С. Белкін, А. І. Вінберг, І. Ф. Герасимов, В. І. Гончаренко, І. Ю. Горбатенко, М. М. Дидик, О. О. Ейсман, В. А. Журавель, Н. С. Карпов, В. В. Кікінчук, В. А. Коновалова, Г. А. Матусовський, Е. І. Мостовщиков, С. І. Перлін, В. Д. Пчолкін, Р. А. Степанюк, М. С. Строгович, В. В. Тищенко, В. Ю. Шепітько, М. П. Яблоков, І. М. Якимов та ін. Однак більшість зазначених учених досліджувала вказану проблематику з погляду аналізу окремих тенденцій розвитку криміналістичної науки. В їх наукових роботах наголошувалось на окремих тенденціях розвитку криміналістичної науки та її завданнях, ролі в системі наукового знання, але їх праці зазвичай не мали концептуального та системного характеру, комплексно проблема місця криміналістики в системі юридичних наук і криміналістичного забезпечення органів досудового слідства і дізнання, зокрема у протидії злочинності, не досліджувалась. У 70-ті роки минулого століття Г. А. Матусовський на рівні докторської дисертації сформулював принципово важливі положення криміналістичної науки, які тривалий час були загально-визнаними, але у подальшому, попри зміни у державотворенні, розширення самого спектру наукового уявлення тощо, вони не переглядалися. Пізніше на базі кореляції призначення правових наук Є. В. Смахтінний на монографічному рівні дослідив взаємозв'язок криміналістики з кримінальним правом і кримінальним процесом, але поза увагою цього автора залишилися питання інтеграції всіх галузей єдиної системи кримінально-правових наук та місця серед них криміналістики. Досить потужну спробу вирішити окремі та суто важливі питання криміналістики в національній системі юридичних наук здійснив у 2014 р. М. В. Даньшин у докторській дисертації «Місце криміналістики у системі юридичних наук», в якій на підставі

динамічної трансформації наукових знань розглянуто питання визначення місця і зв'язків криміналістики з огляду на кардинальні зміни у КПК України, появу нових юридичних наук, а також різних теоретичних конструкцій: «судова експертологія», «криміналістична адвокатологія», «криміналістична ейдологія», «криміналістична феноменологія» тощо, які відображають певні тенденції розвитку науки криміналістики або ідеї окремих груп науковців. У своїй роботі М. В. Даньшин доцільно порушив такі проблемні питання, як і кому адресовано наукові положення криміналістики та її рекомендації, і хто є користувачем її знань, і наголосив, що така обставина є детермінантною і зумовлює зміни в криміналістиці, інтегрує її з іншими науками і визначає шляхи її розвитку [1, с. 2–3]. Указане ним та іншими вченими і спонукало обрати цю тему нашої статті.

Мета і завдання дослідження

Метою дослідження є аналіз національного кримінального процесуального законодавства й відомчих нормативно-правових актів, що регламентують криміналістичне забезпечення органів досудового розслідування і дізнання у протидії злочинності, а також визначення проблемних теоретичних і прикладних питань сучасного стану розвитку криміналістики. Основними *завданнями* є напрацювання відповідних пропозицій і рекомендацій щодо шляхів вирішення виявлених проблемних питань на теоретичному і законодавчому рівні та у правозастосовній діяльності.

Наукова новизна дослідження

Наукове дослідження має такі елементи новизни: уперше його здійснено на стику криміналістики та кримінального процесу з установами наявних проблемних питань стану розвитку науки криміналістики в сучасному періоді; удосконалено розроблення пропозицій і рекомендацій щодо вирішення виявлених проблем розвитку за допомогою кардинальних змін наукової парадигми криміналістики із застосуванням інновацій.

Виклад основного матеріалу

Протидія злочинності прийшла на заміну більш сталому поняттю «боротьба зі злочинністю», яке використовувалося радянською владою як ідеологічний постулат кінцевої мети щодо перемоги над злочинністю. Історія та правозастосовна діяльність усієї правоохоронної системи довели абсурдність цієї політичної платформи. На нашу думку, протидія злочинності складається із системи та комплексного впливу на злочинність та окремі її чинники. З нами погоджуються і інші вчені. Так, А. В. Майоров визначає, що наявні способи реагування на злочинність можна уявити у вигляді певної системи, а саме системи протидії злочинності, яка охоплює заходи профілактичного

і попереджувального впливу як на окремі види злочинів, так і на злочинність у цілому. Така система має містити в собі засоби, способи і прийоми, які застосовують не лише правоохоронні органи, але й органи місцевого самоврядування, громадські та інші організації, а також самі громадяни. При цьому механізм реалізації протидії злочинності потребує серйозних зусиль не лише з боку держави, але й суспільства та окремих індивідів. Очікуваного результату протидії злочинності можна досягти тільки на основі використання широкого комплексу загальносоціальних і спеціальних заходів попередження [2, с. 57], що ми підтримуємо, і це підтверджує актуальність обраної теми нашого дослідження.

За визначенням Р. С. Белкіна, формування криміналістики як науки вчені відносять до кінця XIX століття [3, с. 5]. При цьому історично вона формувалась із надр кримінальної процесуальної науки, у зв'язку з чим є тісно пов'язаною з теорією доказів. Інші науковці зазначали, що криміналістика є наукою про судові докази – наукою доказового права, і вона є діалектикою кримінального процесу, це процедура в динаміці, в розвитку, вона передбачає використання творчого підходу, ситуаційної зумовленості, наявності альтернативи в обранні певних шляхів, методів, прийомів і методик. За визначенням сучасних криміналістів, криміналістика є самостійною галуззю наукового знання, яка привертає до себе насамперед тим, що допомагає встановити істину, проникнути у невідоме. Її формування і становлення супроводжувались гострими дискусіями та суперечностями. Сьогодні існують різні наукові погляди щодо предмета криміналістики, зокрема, вона визначається, як: 1) наука про розслідування злочинів; 2) наука про сукупність технічних засобів, тактичних прийомів і методичних рекомендацій. Однак щодо першої наукової позиції слід зазначити, що вона застаріла, оскільки наразі розслідуються не лише злочини, але й кримінальні проступки. Разом із тим усі вищезазначені наукові погляди звужують реальний предмет криміналістики і закономірності, які вона вивчає, але підкреслюють її забезпечувальний характер у протидії злочинності. Водночас Р. С. Белкін зазначав, що як процесуальна, так і непроцесуальна діяльність правоохоронних органів виконує усі види завдань на базі своїх теоретичних засад, використовуючи для цього весь властивий їм арсенал засобів і методів, а по змозі застосовуючи сили й методи суміжних галузей діяльності.

Окрім цього, слід зазначити, що особливо гострою була дискусія щодо предмета криміналістики в 50-х і в 70-х роках XX ст. Це було пов'язано зі складністю об'єкта пізнання, зокрема з вивченням самої злочинної діяльності і діяльності щодо протидії злочинності. У процесі дискусії у 1967–1968 рр. Р. С. Белкін намагався сформулювати

визначення предмета криміналістики, яке тоді стало найбільш поширеним, зокрема, що ним є «наука про закономірності виникнення, збирання, дослідження, оцінювання та використання доказів і засоби і методи судового дослідження та попередження злочинів, що ґрунтуються на пізнанні цих закономірностей» [4, с. 20]. Указане поняття враховувало основний зміст предмета криміналістики.

Сьогодні в криміналістиці розглядають «двоєдиний» об'єкт пізнання, а саме злочинну діяльність (злочинну поведінку) та діяльність з виявлення і розкриття, досудового розслідування слідчим і дізнавачем та встановлення істини у кримінальному провадженні. Найбільш панівним визначенням, на нашу думку, слід вважати запропоноване В. Ю. Шепітьком, який зазначає, що криміналістика – це наука про закономірності злочинної діяльності та її відображення в джерелах інформації, що слугують основою для розроблення засобів, прийомів і методів збирання, дослідження, оцінювання та використання доказів з метою розкриття, розслідування, судового розгляду та попередження злочинів [5, с. 7–8]. Указана дефініція підкреслює прагматичний характер криміналістики, спрямованість її на створення наукових концепцій для практики протидії злочинам і кримінальним проступкам (кримінальним правопорушенням). У свою чергу, В. І. Гончаренко зазначав, що у прикладному аспекті розвитку криміналістики завжди характеризувався постійним залученням, удосконаленням або пристосуванням для своїх потреб досягнень природничих і технічних наук [6, с. 75–76], що ми підтримуємо.

Теоретичні напрями криміналістики потребують свого переосмислення з урахуванням реформування правоохоронних органів, експертних установ, прокуратури і судових інстанцій, удосконалення правозастосовної діяльності і кримінального, кримінального процесуального та іншого законодавства, а також нормативно-правових актів, зокрема відомчих та міжвідомчих, появи нових учасників кримінального провадження – дізнавача, керівника органу дізнання тощо – та напрацювання її нових концепцій. У сучасному стані розвиток криміналістики характеризується формуванням загальної та окремих теорій, створенням і запровадженням сучасних науково-технічних розробок, засобів зв'язку, телекомунікаційних та інформаційних мереж і технологій у практику протидії злочинам і кримінальним проступкам, що пов'язано з удосконаленням прийомів криміналістичної тактики і створенням сучасних методик розслідування нових видів кримінальних правопорушень.

Накопичення нових наукових знань на певних історичних етапах призводить до змін наукової парадигми криміналістики, зокрема зміни систем пануючих ідей. Криміналістика – це наука, яка вдосконалюється в динаміці, змінюються її межі та сфери впливу, запроваджуються

нові напрями та пропонуються нові теорії. Одним із важливих напрямів криміналістичного забезпечення діяльності органів досудового розслідування і дізнання у протидії з кримінальними правопорушеннями є запровадження сучасних інновацій. Їх запровадження у діяльність слідчого, дізнавача, прокурора, детектива, працівника оперативного підрозділу Національної поліції, працівників Служби безпеки України, НАБУ, Державного бюро розслідувань тощо зумовлено обов'язками щодо виконання великої кількості завдань у розумні, але обмежені строки, браком технічних засобів, що є сьогодні на озброєнні відповідних правоохоронних органів, наявними проблемами у координації та взаємодії з відповідними спеціалістами, фахівцями різних галузей знань та оперативними працівниками, браком та дефіцитом інформації про розслідувану подію, що відбулася в минулому; обмеженістю надійних джерел отримання відповідної інформації і протидією досудовому розслідуванню з боку зацікавлених осіб. Запровадження інновацій сприяє підвищенню ефективності досудового розслідування і дізнання та унеможливленню помилок або зменшенню їх кількості в такій діяльності. Їх запровадження в діяльність слідчих, дізнавачів і прокурорів може відбуватися у вигляді таких заходів: а) розроблення та запровадження у практичну діяльність новітніх науково-технічних засобів з метою виявлення, збирання, фіксування та оцінювання і попереднього дослідження доказів; б) опрацювання пропозицій щодо впровадження нових телекомунікаційних та інших інформаційних технологій у діяльності слідчого, дізнавача або прокурора; в) розроблення нових прийомів, методів і методик проведення окремих слідчих (розшукових) дій та досудового розслідування і дізнання у цілому. Криміналістична техніка є розділом криміналістики, який виник унаслідок запровадження досягнень природничих і технічних наук для виявлення слідів кримінальних правопорушень та отримання іншої криміналістично необхідної інформації.

Розширення та оновлення переліку науково-технічних засобів, що використовуються у протидії кримінальним правопорушенням із дотриманням кримінального процесуального механізму, порушує питання про доцільність перевірки їх науковості, заборону використання антинаукових прийомів і тих із них, що не відповідають принципу демократичності та доктринальності кримінального судочинства. Для того щоб науково-технічні засоби під час виявлення, розкриття та розслідування кримінальних правопорушень сприяли підвищенню якості й ефективності досудового розслідування, пропонується більш широко застосовувати допомогу спеціалістів. Не випадково в чинному КПК України у 2012 р. введено новели, які уточнювалися і доповнювалися і у 2020 р., зокрема ст. 71 «Спеціаліст» і

ст. 72 «Відповідальність спеціаліста»¹. Крім цього, у підрозділах районних відділів поліції та при слідчих управліннях ГУНП в областях згідно з наказом Голови Національної поліції України від 24 грудня 2020 р. «Про організаційно-штатні зміни» посади «інспекторів-криміналістів» (введених раніше у 2017 р.) перейменовано у посади «спеціалістів-криміналістів», завдання яких – надавати допомогу слідчим поліції під час проведення оглядів місць події вчинених кримінальних правопорушень та під час проведення окремих слідчих (розшукових) дій тощо. Водночас простежується тенденція щодо протиставлення спеціаліста і слідчого або дізнавача, відмежування слідчого й дізнавача від застосування науково-технічних засобів, виконання спеціалістом діяльності на свій розсуд, а не надання допомоги слідчому.

У сучасних умовах появи нових видів кримінальних правопорушень, більшої технічної та іншої оснащеності осіб, які їх вчиняють, діяльність слідчого, дізнавача, прокурора та судді потребує негайного технічного переоснащення. За останні роки було здійснено певні заходи з упровадження в діяльність органів досудового розслідування та дізнання комбінованих комплектів слідчого, зокрема уніфікованого комплекту слідчого, комплектів вузької спрямованості, комплекту пошукових засобів слідчого (набір-пошук), комплекту науково-технічних засобів для огляду місця пожежі (набір-пожежа), комплекту науково-технічних засобів для огляду вибухових пристроїв і місця вибуху (набір-вибух), комплекту науково-технічних засобів для роботи з мікрооб'єктами (набір-мікро, або «Молекула»), комплекту для роботи зі слідами рук (дактилоскопічний набір), набору слідчого для огляду документів тощо.

Сьогодні одним із найбільш важливих досягнень ХХ ст. у цій сфері є розроблення і впровадження методів ДНК-аналізу у діяльність правоохоронних органів, установ судової експертизи і судових інстанцій з метою збирання, дослідження, оцінювання та використання орієнтуючої та доказової інформації у кримінальному судочинстві. Досі в національній криміналістиці не приділялось належної уваги питанням криміналістичного дослідження ДНК (молекулярно-генетичним дослідженням). Немає і єдиного підходу до визначення місця молекулярно-генетичного аналізу в судовій експертизі, паралельно розвиваються криміналістичний і судово-медичний аспекти цієї проблематики. Першу в колишньому СРСР генно-ідентифіковану експертизу було проведено у 1988 р., зокрема експертом П. Івановим у справі розумово відсталого безхатька Сопова, якого було викрито у з'ялтуванні та

¹ Кримінальний процесуальний кодекс України: станом на 18 вересня 2020 р. Харків : Право, 2020. 428 с.

вбивстві двох літніх жінок [7]. В Україні молекулярно-генетичні експертизи почали проводити у 1992 р., зокрема із застосуванням радіаційної позначки таку експертизу було проведено експертом Державного науково-дослідного експертно-криміналістичного центру МВС України Н. М. Дяченко у справі про вбивство [8, с. 166–167]. У цьому ж році такі експертизи почали проводитись в Одеському обласному бюро судово-медичної експертизи [9, с. 179]. Досліджуючи стан їх використання сьогодні, Р. А. Степанюк, С. І. Перлін і В. В. Кікінчук зазначили, що застосування технологій криміналістичного дослідження ДНК у діяльності під час розслідування кримінальних правопорушень є потужним інструментом протидії злочинності та застосування у молекулярно-генетичних дослідженнях, які з кожним роком відіграють дедалі більшу роль, зокрема у протидії тяжким злочинам, а також проти життя та здоров'я громадян, проти статевої свободи і статевої недоторканності, проти власності тощо. В умовах воєнних дій на Сході України та збільшення терористичних загроз важливе значення має застосування можливостей таких досліджень з метою встановлення особистості невпізнаних трупів та їх частин, обгорілих трупів тощо. Окрім цього, методи ДНК-аналізу ефективно використовуються у цивільному судочинстві під час вирішення справ про встановлення батьківства, визначення біологічної спорідненості людей, а також у випадках виявлення бездомних дітей та неповнолітніх, осіб, які втратили пам'ять, тощо. Отже, судова молекулярна генетика по суті є міждисциплінарною сферою наукових знань, досягнення якої активно використовуються в криміналістиці і судовій медицині. Її криміналістичне значення є особливо важливим, тому що ідентифікація особи за її генетичними ознаками належать до найбільш точних методів ототожнення людини. У свою чергу, генотипоскопія як розділ криміналістичної техніки має посісти гідне місце в структурі криміналістичної науки, а відповідні положення мають стати частиною фахової підготовки юристів, зокрема майбутніх слідчих, прокурорів, адвокатів і суддів [10, с. 7–8], що ми підтримуємо.

Сьогодні досить актуальним напрямом удосконалення діяльності слідчого, дізнавача та прокурора є її комп'ютеризація, тому що їм складно ефективно працювати без створення інтегрованих баз даних, банків знань та інформаційних систем, які можуть у багато разів спростити пошук, аналіз, передання та оброблення інформації. Правоохоронні органи й експертні установи використовують у практичній діяльності такі інформаційні системи: автоматизовані, експертні, консультаційні системи штучного інтелекту, криміналістичні, інформаційно-аналітичні, системи оброблення статистичної інформації, оперативно-розшукові тощо.

За останні роки сталися суттєві зміни у визначенні предмета криміналістичної тактики, а її становлення характеризується нерівномірністю розвитку, гіперболізацією окремих її частин і напрямів. Згідно з генезисом цього питання встановлено, що в окремі часи була тенденція до вивчення тактики злочинної діяльності, вивчення особи і типу злочинця. Під час дослідження встановлено, що криміналістичне забезпечення діяльності органів досудового слідства і дізнання складається із напрацювання і впровадження систем тактичних прийомів проведення окремих слідчих (розшукових) дій і їх систем у вигляді тактичних комбінацій, типових тактичних комплексів і тактичних операцій. За визначенням відомого криміналіста В. Ю. Шепітька, сучасний стан криміналістичної теорії дає змогу поставити питання щодо необхідності розроблення і застосування систем тактичних прийомів, які виступають оптимальним засобом виявлення доказової інформації та її використання у судово-слідчій практиці [11, с. 112], що ми підтримуємо.

Новою проблемою в криміналістиці є використання негласних заходів під час розслідування, які доцільно використовувати як докази в досудовому розслідуванні та під час дізнання, зокрема це стосується застосування комплексів слідчих (розшукових) дій, оперативно-розшукових та організаційно-технічних заходів стосовно завдань розслідування, тобто тактичних операцій, доцільність чого підтверджується практикою. Так, на підставі емпіричних досліджень І. М. Комаров обґрунтував, що проанкетовані ним працівники слідства і дізнання заявили про те, що вони застосовують криміналістичні операції у своїй практичній діяльності, а 75 % із них указали на особливу потребу у цьому криміналістичному способі під час виявлення, розкриття, розслідування та попередження складних видів злочинів [12, с. 33]. У свою чергу, згідно з нашим опитуванням працівників поліції, які проходили підвищення кваліфікації, про вказану тенденцію згадали 89,9 % працівників досудового розслідування, 79,9 % дізнання поліції та 93,7 % працівників Державного бюро розслідування.

Синтезуюче значення у криміналістиці має криміналістична методика, що поєднує рекомендації криміналістичної техніки й тактики, яка допомагає досудовому розслідуванню певних видів кримінальних правопорушень. За визначенням І. Ф. Герасимова і Л. Я. Драпкіна, методика розслідування окремих видів кримінальних правопорушень є частиною криміналістики, в якій розглядаються методи і засоби, що використовуються під час виявлення, розкриття та розслідування певних видів та груп кримінальних правопорушень на підставі криміналістичної характеристики і типових слідчих ситуацій [13, с. 325]. Більш широке визначення криміналістичної методики дає відомий криміналіст В. Журавель, який зазначив, що криміналістична

методика як система знань і самостійний розділ криміналістики має вдосконалюватись через узагальнення та теоретичне пояснення накопиченого емпіричного матеріалу і пізнання наукових фактів, що належать до сфери вчинення, розкриття та попередження кримінальних правопорушень, на його думку, доцільно викладати методичні рекомендації у найбільш доступній для сприйняття формі, зокрема у вигляді певних алгоритмічних схем, які реалізуються на базі сучасних комп'ютерних технологій [14, с. 177–178], що ми підтримуємо.

У криміналістичній літературі поширювались пропозиції щодо запровадження програмування та алгоритмізації процесу розслідування, створення доцільних програм для слідчого. Із цього приводу ще у 2007 р. одна із відомих криміналісток В. О. Коновалова зазначала, що перспективним є впровадження певних алгоритмічних схем (програм) дій слідчого в тих чи інших ситуаціях розслідування [15, с. 169–174], що вказувало на один із перспективних напрямів розвитку криміналістики. Указане підтверджує і сьогодні, і нікого з учених та практиків не здивуєш, коли в дисертаціях пропонуються конкретні алгоритми дій для слідчого, дізнавача і прокурора, а на практиці це теж не є новиною не лише для слідчого, а й для інших представників правоохоронних органів, наприклад поліції.

Щодо перспектив подальшого розвитку видів та змістовного наповнення криміналістичних методик В. Журавель досить доречно зауважив, що з'ясування цієї проблеми залежить насамперед від наявності єдиної загальновизнаної та несуперечливої класифікації методик розслідування злочинів, оскільки щодо різних класифікаційних рівнів методик можуть бути запропоновані різні технологічні підходи до їх утворення (розбудови). Дослідник запропонував чотирирівневу структуру з таких елементів: 1) міжвидові (групові) окремі криміналістичні методики розслідування; 2) видові окремі криміналістичні методики розслідування; 3) підвидові окремі криміналістичні методики розслідування; 4) комплексні окремі криміналістичні методики розслідування [14, с. 184], що ми підтримуємо.

Висновки

Криміналістичне забезпечення діяльності слідчого і дізнавача у протидії злочинності можна класифікувати таким чином: техніко-криміналістичний – завдяки запровадженню і розробленню нових науково-технічних засобів, техніко-криміналістичних прийомів, телекомунікаційних та інших сучасних інформаційних технологій; організаційно-тактичний – завдяки напрацюванню відповідної тактики досудового розслідування і слідчих дій у разі запровадження новітніх тактичних прийомів, алгоритмів та їх систем, використання при цьому тактичних операцій та оперативних комбінацій; методичний – формування і запровадження окремих криміналістичних методик.

Системне криміналістичне забезпечення досудового розслідування, яке проводиться слідчим і дізнавачем, прокурором, спеціалістом-криміналістом та експертами за певними напрямками знань, сприяє вдосконаленню виявлення, розкриття і розслідування та дізнання кримінальних правопорушень, здійсненню протидії кримінальним правопорушенням відповідно до наукових пропозицій і рекомендацій щодо організації їх службової діяльності.

Отже, обґрунтовано, що концептуальні дослідження щодо подальшого вдосконалення криміналістики та її місця в правовій науці наразі є нагальними з урахуванням сучасного стану розвитку України. Втім, порушені в статті питання не є остаточними і підлягають додатковому й окремому науковому вивченню.

Список бібліографічних посилань: 1. Данышин М. В. Місце криміналістики у системі юридичних наук : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.09. Харків, 2014. 39 с. 2. Майоров А. В. Виктимологическая модель противодействия преступности : монография. М. : Юрлитинформ, 2014. 224 с. 3. Белкин Р. С. Криминалистическая энциклопедия. 2-е изд., доп. М. : Мегатрон XXI, 2000. 334 с. 4. Белкин Р. С. Общая теория советской криминалистики. Саратов : Изд-во Саратов. ун-та, 1986. 398 с. 5. Криміналістика : підручник / за ред. В. Ю. Шепітька. 3-тє вид., перероб. і допов. Київ : Ін Юре, 2004. 736 с. 6. Гончаренко В. И. Использование данных естественных и технических наук в уголовном производстве (методологические вопросы) : монография. Киев : Вища шк., 1980. 160 с. 7. Мостовщиков Е. Профессор на тропе войны. *Русский репортер*. 2014. № 4 (342). С. 38–44. 8. Дяченко Н. М. Основні етапи розвитку молекулярно-генетичної експертизи в Державному науково-дослідному експертно-криміналістичному центрі МВС України. *Криміналістичний вісник*. 2011. № 1 (15). С. 166–167. 9. Дунаев О. В. Актуальні питання судово-медичної генетики в Україні. *Український медичний альманах*. 2013. № 1, т. 16. С. 179–183. 10. Степанюк Р. А., Перлін С. І., Кікінчук В. В. Криміналістичне дослідження ДНК: технології та можливості : навч. посіб. Харків : ФОРМ Панов А. М., 2019. 144 с. 11. Шепітько В. Ю. Криміналістична тактика (системно-структурний аналіз) : монографія. Харків : Харків юрид., 2007. 432 с. 12. Комаров И. М. Криминалистические операции в досудебном производстве : монография. Барнаул : Изд-во Алтайск. гос. ун-та, 2002. 346 с. 13. Герасимов И. Ф. Общие положения методики расследования преступлений // Криминалистика : учебник / под ред. И. Ф. Герасимова, Л. Я. Драпкина. М. : Высшая шк., 1994. 528 с. 14. Журавель В. А. Сучасні концепції формування окремих криміналістичних методик розслідування злочинів. *Вісник Академії правових наук України*. 2007. Вип. 2 (49). С. 177–184. 15. Коновалова В. О. Алгоритмізація в теорії криміналістики. *Вісник академії правових наук України*. 2007. Вип. 1 (48). С. 169–174.

Надійшла до редколегії

Yukhno O. O. Forensic Support of Pre-Trial Investigative and Inquiry Agencies' Activities on Combating Crime

The problematic issues of forensic support of the pre-trial investigation and inquiry agencies' activities on counteracting criminal offenses on the territory of Ukraine have been studied. The elements have been characterized and the concept and essence of counteraction to crimes both from the theoretical point of view and from law enforcement activity have been defined. The author has analyzed national criminal procedural legislation, departmental normative and legal base and amendments to them concerning, in particular, introduction of a new position – the expert in criminalistics and the researched direction, as well as the genesis and further development of scientific points of view in regard to theoretical and applied issues of forensic support of the pre-trial investigation and inquiry agencies' activities in the specified direction, as well as on improving the concept and essence of criminalistics as a science and its role in combating criminal offenses. The author has studied the issues of current state and tendencies of criminalistics development, existing problematic issues and expediency of changing the scientific paradigm of criminalistics, application of innovations, introduction of modern achievements in the field of telecommunication and digital technologies, communication lines, Internet and the ways of their practical usage and further improvement. It has been stated that today's theoretical and applied problems of criminalistics are subject to careful study, it is necessary to introduce radical changes in general and in some areas, which requires its consolidation in the current legislation, with further reform of law enforcement agencies, expert institutions, prosecutor's office and courts, as well as in law enforcement activity, which introduces modern advances of science and technology, including artificial intelligence and modern advances in chemistry, including molecular one, as well as physics, cybernetics, technologies for the manufacture of new metals, their alloys and innovation in other areas of knowledge. The author has argued the existence of such problematic issues as the improvement of forensic characteristics of certain types of crimes, forensic methodology that combines forensic techniques and tactics, contributes to the further improvement of methods of investigating certain types of crimes. The issues of further dissemination and application in law enforcement and expert activities of molecular genetical examinations promising for pre-trial investigation, in particular methods of DNA analysis, have been separately and widely studied. According to the results of the research, the author has provided specific propositions and recommendations on the researched direction of activity in the whole and its separate branches.

Key words: criminalistics, genesis, scientific point of view, improvement, an investigator, an interrogator, a prosecutor, provision, counteraction to crime, science, forms, methods, methodology, scientific and technical means.

